

Tymoteusz TACZAŁA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID: 0009-0001-1836-3446

Czerwona panika i maccartyzm: Studium antykomunizmu w amerykańskim dyskursie politycznym lat 40. i 50.

Streszczenie: Czerwona panika i ukształtowany na jej fali konserwatywny nurt polityczny maccartyzmu miał duży wpływ zarówno na amerykańskie społeczeństwo, jak i politykę wewnętrzną Stanów Zjednoczonych. Narastające od lat 40. antykomunistyczne nastroje i obawa przed infiltracją przez komunistów amerykańskiego rządu doprowadziły do społecznej paniki. W okresie intensywnego rozwoju ruchu antykomunistycznego dołączył się do niego senator Joseph McCarthy, który stał się twarzą działań prowadzonych w celu ujawniania komunistów w administracji. Pomimo, że ruch nazwany od jego nazwiska narastał i występował już wcześniej, McCarthy zintensyfikował go i razem z nim upadł.

Słowa kluczowe: Joseph McCarthy, czerwona panika, maccartyzm

Wstęp

A amerykańska kultura polityczna od XIX wieku cechuje się różnym nasileniem sentymentu antykomunistycznego. Pierwotnie wyrastał on na obawach przed związkami zawodowymi i organizowanymi przez nie strajkami (Heale, 1990, s. 21–23). Ewoluuował wraz ze zmieniającym się krajobrazem polityki wewnętrznej USA oraz sytuacją międzynarodową. Najważniejszymi wydarzeniami w analizie antykomunizmu – negatywnego sentymentu wobec ideologii komunistycznej i systemu na niej opartego (*Cambridge advanced...*) – są pierwsza czerwona panika z lat 1917–1921 oraz druga z lat 40. i 50. XX wieku. W literaturze naukowej dotyczącej historii politycznej USA brak jednej uniwersalnej definicji tych zjawisk.

Pierwszą czerwoną panikę definiuje się często jako intensywną publiczną podejrzliwość i strach przed zagrożeniem (np. działalności

wywrotowej) ze strony osób i organizacji o ideologii komunistycznej (Murray, 1955, s. 18). Druga czerwona panika, nazywana także maccartyzmem, mimo licznych podobieństw, definiowana jest inaczej z uwagi na różnice przyczyn, zakresu i działań systemowych. Był to okres strachu przed komunistyczną obecnością i infiltracją instytucji politycznych, kultury i społeczeństwa oraz politycznych represji wynikających z tych obaw (Storrs, 2015). Maccartyzm odnosi się również do metod tego okresu, takich jak publiczne oskarżanie o nielojalność i działalność wywrotową mimo braku wystarczających dowodów oraz niesprawiedliwe prowadzenie śledztw wobec opozycji politycznej (American Heritage, 2011).

Druga fala czerwonej paniki, narastająca od lat 40. XX wieku w różnych ośrodkach, w tym FBI i HCUA, a od początku lat 50. wiązana z senatorem Josephem McCarthym, kształtowała politykę i społeczeństwo USA na początku zimnej wojny. Współczesna rywalizacja między USA a Chińską Republiką Ludową, a także zyskujące na popularności nastroje antykomunistyczne oraz obawa przed infiltracją rządu przez Chińczyków, mają wiele wspólnego z wydarzeniami lat 40. i 50.

Niniejszy artykuł podejmuje próbę odpowiedzi na następujące pytania: jaki był związek wewnętrznej sytuacji politycznej Stanów Zjednoczonych z intensyfikacją nastrojów antykomunistycznych w latach 40. i 50. XX wieku? Jak sytuacja międzynarodowa wpłynęła na postrzeganie komunizmu w Stanach Zjednoczonych? Jak instytucje legitymizowały systemowy antykomunizm w Stanach Zjednoczonych? Jaką rolę w zjawisku drugiej czerwonej paniki odegrał McCarthy?

Celem pracy jest analiza przyczyn drugiej fali czerwonej paniki w USA w latach 40. i 50., jej wejścia do dyskursu politycznego, rozwoju, wygaszenia oraz zbadanie roli McCarthy'ego.

Hipoteza badawcza zakłada, że druga fala amerykańskiego antykomunizmu w latach 40. i 50. XX wieku wynikała z unikalnego połączenia czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Czynniki wewnętrzne, wynikające z sytuacji politycznej i rozwijające się wcześniej, w połączeniu z czynnikami zewnętrznymi, stworzyły sprzyjające środowisko dla czerwonej paniki. Jej narastanie wykorzystał McCarthy, by zdobyć rozpoznawalność i pozycję polityczną na początku lat 50., wprowadzając antykomunistyczne nastroje na niespotykany poziom.

Autor stosuje metodę analizy źródeł. Do stworzenia obrazu drugiej czerwonej paniki wykorzystano anglojęzyczną literaturę naukową oraz dokumenty państwowe USA, w tym zapisy przesłuchań komisji, odtajnione dokumenty i akty prawne.

Przyczyny drugiej fali czerwonej paniki i wejście do dyskursu politycznego

Antykomunistyczny sentyment istniał wśród amerykańskich elit już w latach 80. XIX wieku. Zwalczanie komunizmu legitymizowało działania ograniczające wpływy związków zawodowych. Radykalizacja lewicowych działaczy, posuwających się do zamachów, dodatkowo wzmacniała ten sentyment. Pierwsza czerwona panika wynikała z niestabilnej sytuacji międzynarodowej i antyimigranckich nastrojów. Po Rewolucji Październikowej w Rosji komunizm zyskał na znaczeniu, a w USA mnożyły się zamachy bombowe, często organizowane przez imigrantów z Europy Południowej i Wschodniej (Jensen, 2023, s. 2–9).

John Edgar Hoover, mianowany przez prokuratora generalnego Alexandra Palmera szefem General Intelligence Division (GID), stał się kluczową postacią w walce z rzekomym zagrożeniem komunistycznym. Gromadził informacje o podejrzanych i przeprowadzał masowe aresztowania osób związanych ze środowiskiem anarchistycznym.

Prezydent Woodrow Wilson wykorzystał pierwszą czerwoną panikę do wzmocnienia władzy federalnej. Ustawy Espionage Act z 1917 roku oraz rozszerzająca jej uprawnienia Sedition Act z 1918 roku kryminalizowały krytykę rekrutacji do wojska, obligacji wojennych oraz rządu USA (United States Congress, 1917). Ustawy te stosowano w walce z ruchem anarchistycznym i komunistycznym, którego członkowie często głosili poglądy antywojenne i pacyfistyczne (Chambers, 1987, s. 107). Na ich podstawie Hoover i Palmer aresztowali wielu socjalistów, komunistów i anarchistów, oskarżonych o nielojalność wobec USA. Wprowadzono także cenzurę pocztową, konfiskując materiały krytykujące rząd (Demm, 2017).

Kulminacja pierwszej czerwonej paniki miała miejsce 29 kwietnia 1920 roku, gdy Palmer ogłosił, że 1 maja, w Międzynarodowe Święto Pracy, dojdzie do zabójstw ważnych osobistości, ataków bombowych, strajków i komunistycznego powstania (The Morning Tulsa Daily World, 1920). Jednak mimo tych zapowiedzi nic się nie wydarzyło, co sprawiło, że ruch tracił popularność i w kolejnych latach stracił znaczenie, pozostawiając jednak swoje piętno. Spadek ferworu antykomunistycznego i brak poparcia dla nowej wersji ustawy na czasy pokoju pozwoliły Kongresowi w 1920 roku uchylić Sedition Act. Skazanych na jej podstawie ułaskawił prezydent.

Stygmatyzacja skrajnej lewicy oraz negatywne nastawienie wobec rosyjskiego bolszewizmu ukształtowały wizję komunizmu jako niebezpie-

czeństwo dla wolności i zdrada ideałów i wierności wobec USA. Wizja ta towarzyszyła społeczeństwu przez dekady i ponownie znalazła podatny grunt w latach 40. XX wieku.

Od lat 20. XX wieku Związek Radziecki zaczął budować siatkę szpiegowską w Stanach Zjednoczonych. Początkowo skupiała się na przemyśle, lecz z czasem rozszerzała się. Po normalizacji stosunków dyplomatycznych w 1933 roku skala działań rosła. Największa intensyfikacja nastąpiła po 1942 roku, gdy oba państwa były po tej samej stronie wojny. Częścią radzieckiej siatki wpływów w USA była Partia Komunistyczna Stanów Zjednoczonych (CPUSA). Earl Browder, jej sekretarz w latach 1930–1945, współpracował z radzieckim wywiadem, rekrutując nowych członków do siatki (Haynes, Harvey, 1999, s. 208–217).

Powiązania między CPUSA a ZSRR sprawiły, że postrzeganie komunistów, niezależnie od członkostwa w partii, zaczęto utożsamiać z moskiewskimi wyrotowcami. CPUSA szybko rosła, zwiększając liczbę członków z 40 000 w 1936 roku do 82 000 w 1938 roku (Schrecker, 1998, s. 15). Poparcie partii dla ZSRR stawało się jednak coraz mniej popularne w opinii publicznej. Autorytarny sposób zarządzania CPUSA oraz jej tajemniczość wobec opinii publicznej czyniły ją łatwym celem jako konspirację przeciwko wolności (ibidem, s. 20–26). Dodatkowo, sprzeciw wobec polityki zagranicznej USA i udział w ruchu antywojennym powodowały, że komuniści byli postrzegani jako zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego (ibidem, s. 16–20). Ideologiczny zwrot w 1941 roku, gdy po agresji Hitlera na ZSRR CPUSA poparła wojnę przeciwko faszystom, nie zmienił opinii o partii.

Kościół katolicki dołączył do walki z komunistami w związkach zawodowych w latach 30. XX wieku, starając się zjednać robotników. Organizował szkoły robotnicze, gdzie nauczano o encyklikach papieskich i historii ruchu robotniczego bez myśli marksistowskiej. Na początku lat 40. podmioty te zaczęły porzucać retorykę domagania się reform społecznych, a główną ich aktywnością stało się propagowanie antykomunizmu (ibidem, s. 72–74).

Kluczowymi elementami legitymizacji ruchu antykomunistycznego były Federalne Biuro Śledcze (FBI) i Komisja Izby Reprezentantów ds. Badania Działalności Nieamerykańskiej (HCUA). Hoover zdobył wpływy, walcząc z przestępczością zorganizowaną podczas Wielkiego Kryzysu i prohibicji. Roosevelt tolerował jego działania, w tym nielegalne szpiegowanie członków CPUSA w zamian za raporty o rywalach politycznych. Silna pozycja Hoovera w systemie administracyjnym USA pozwalała mu

na niezależność operacyjną, przy braku konsekwencji za lekceważenie poleceń Departamentu Sprawiedliwości (Schrecker, 1998, s. 87).

Sam Roosevelt zajmował niejednoznaczną pozycję wobec komunizmu. Przyzwalając na działania FBI, stał się jednocześnie celem HCUA, założonej w 1938 roku z inicjatywy konserwatywnego Demokraty Martina Diesa Jr. Dies sprzeciwiał się polityce Roosevelta, głównie z powodu wzrostu znaczenia związków zawodowych w jego administracji. Do 1938 roku komisje Kongresu były powoływane na krótko, ale utworzenie HCUA stworzyło precedens. Było to stałe narzędzie walki z komunistami oraz władzą wykonawczą Nowego Ładu (Alexander, 1955, s. 107).

FBI i HCUA zawiązały nieformalny międzyinstytucjonalny sojusz. Obie instytucje wykorzystywały swoje cechy, aby zwiększyć skuteczność działań. Było to połączenie władzy prawodawczej, nadzorującej administrację i egzekutywy. Ten korzystny układ zapewniał wzajemną legitymizację i zwiększał znaczenie poszukiwań osób o poglądach komunistycznych w rządzie, instytucjach publicznych oraz społeczeństwie, które miały być zaangażowane w działalność wywrotową. W latach 1939–1940, dzięki współpracy obu instytucji, przeprowadzono naloty na siedziby CPUSA (Central Intelligence Agency, 1996, s. 3).

W tym czasie Kongres przyjął Alien Registration Act, znaną jako ustawa Smitha. Wprowadzała ona kryminalizację przynależności do organizacji wzywających do zmiany rządu siłą, kolportowania materiałów o podobnym przekazie lub promowania takich działań (United States Congress, 1940).

HCUA działała w bezprecedensowy sposób. Na posiedzeniach komisji nie oceniano dokładnie wiarygodności świadków. Wskazywali oni wiele osób rzekomo związanych z komunistami, którzy nie mieli możliwości obrony ani oczyszczenia swojego imienia. W 1941 roku Dies przesłał do Prokuratora Generalnego listę 1121 nazwisk pracowników administracji podejrzanych o brak lojalności (United States Congress House Committee on Appropriations, 1942, s. 128).

W 1942 roku komisja oskarżyła o powiązania z komunistami Algera Hissa (White, 2004, s. 47–48), a Harry D. White, będący drugim w hierarchii urzędnikiem Departamentu Skarbu oraz uczestnikiem konferencji w Bretton Woods, został wskazany FBI przez byłego członka CPUSA i sygnalistę Charliego Whittakera (Chambers, 1952, s. 491–492). Były to najwyżej postawione osoby, których nazwiska pojawiły się w kontekście rzekomych powiązań z komunizmem. Wysocy urzędnicy administracji Roosevelta nie przyznali się do zarzutów, co pozwoliło im zachować sta-

nowiska. Jednak w kolejnych latach amerykański kontrwywiad potwierdził ich słuszność.

Wszystkie te czynniki nasiliły nastroje antykomunistyczne i rosnące poczucie zagrożenia. Zmieniające się nastroje oraz podkreślanie potencjalnego zagrożenia komunistycznego przez komisje i działania FBI potęgowały strach, tworząc sprzężenie zwrotne, które położyło fundamenty pod rozkwit czerwonej paniki.

Rozwój w latach 1945–1950

HCUA, po wycofaniu się z niej Diesa, nie straciła na znaczeniu i stała się komisją śledczą na stałe (Alexander, 1955, s. 115). Po śmierci Roosevelta prezydentem został Harry Truman. II wojna światowa dobiegła końca, a USA i ZSRR przestały być sojusznikami. Zmierzały ku rywalizacji. Sytuacja międzynarodowa zmieniła się radykalnie. Tak jak podczas pierwszej czerwonej paniki, gdy rewolucja październikowa wzbudziła strach w USA, teraz Rosja ponownie była w centrum uwagi. Nie strach przed rewolucją, lecz wizja rywalizacji na każdej płaszczyźnie życia budziła obawy, trafiając na podatny grunt zbudowany przez Hoovera i HCUA.

Powołany w 1943 roku przez Cartera Clarke'a w Signal Intelligence Service (SIS) tajny projekt – Projekt Venona – miał przechwytywać i rozszyfrowywać wiadomości radzieckich agencji wywiadowczych, takich jak KGB, NKWD i GRU (Central Intelligence Agency, 1996, s. 4–5). Projekt ujawnił, że największa karta przetargowa USA – broń atomowa – została rozpracowana przez agentów ZSRR. W grudniu 1946 roku kryptolodzy Projektu Venona odkryli radziecką siatkę szpiegowską w Projekcie Manhattan (Commission on Protecting and Reducing Government Secrecy, 1997, s. 184).

Truman w marcu 1947 roku ogłosił nowe podejście USA wobec ZSRR. Prezydent zapowiedział, że wsparcie demokracji i zwalczanie wpływów bloku komunistycznego na świecie będą nową doktryną polityki zagranicznej USA (U.S. National Archives and Records Administration, 1947). Doktryna Trumana była przełomowym punktem, który uczynił walkę z komunizmem jednym z priorytetów bezpieczeństwa narodowego. Rozporządzenie wykonawcze nr 9835 skierowało tę doktrynę także do działań wewnętrznych. Rozporządzenie nakazywało śledztwa w sprawie lojalności obecnych i przyszłych przedstawicieli władzy wykonawczej. Prezydent podkreślił, że „obecność w służbach rządowych

jakiejkolwiek osoby nielojalnej lub wyrotowej stanowi zagrożenie dla procesów demokratycznych” (Executive Order 9835 z 21 marca 1947 r.).

Odnosząc się do słów rozporządzenia, Hoover podczas zeznań przed HCUA porównał komunizm do epidemii i wirusa atakującego naród. Stwierdził, że w rządzie USA nie ma miejsca dla komunistów (Underhill, 2017, s. 454). Powiązał doktrynę Trumana z walką z wewnętrznym zagrożeniem – retorykę tę szybko przejęli sympatyzujący z nim politycy. Przekonanie o wewnętrznym zagrożeniu, podsycane przez FBI, stworzyło powszechny konsensus co do istnienia spisku (Underhill, 2017, s. 471). Budowana przez lata narracja Hoovera o komunistach odniosła sukces, gdy została przypieczętowana przez Trumana. Szef FBI, prowadzący prywatną wojnę z komunistami od dekad, zyskał nie tylko przyzwolenie, ale także pełną legitymizację dla swojej misji.

Hoover oskarżył przemysł filmowy o szerzenie radzieckiej propagandy (Schrecker, 2002, s. 127–133). W 1947 roku HCUA, pod przewodnictwem Johna Thomasa, potraktowała działania Trumana w sprawie lojalności jako zgodę na rozszerzenie swojej aktywności. Ostrzeżenia Hoovera dotyczące komunistycznej propagandy w Hollywood poskutkowały wezwaniami na przesłuchania producentów i reżyserów. Tzw. „hollywoodzka dziesiątka” broniła się przed oskarżeniami o członkostwo w CPUSA, powołując się na pierwszą poprawkę do konstytucji, gwarantującą wolność słowa i zgromadzeń. Wolności te jednak nie ochroniły filmowców przedstawianych jako część zagranicznego spisku. Dwoje z oskarżonych – John Lawson i Dalton Trumbo – skazano na więzienie (Theoharis, 1999, s. 415).

Rozporządzenie wykonawcze Trumana dało podstawę do utworzenia Listy Organizacji Wyrotowych Prokuratora Generalnego (AGLOSO), opublikowanej 4 grudnia 1947 roku. Organizacje na liście nie miały prawa do odwołania przed publikacją (Goldstein, 2006).

3 listopada 1948 roku przed HCUA wezwano Algera Hissa, wcześniej oskarżanego o powiązania z komunizmem. Hiss, pracujący m.in. w Departamentach Stanu i Sprawiedliwości oraz jako doradca prezydenta na konferencji w Jałcie, podtrzymywał niewinność. Mimo to został skazany na więzienie, a jego udział w radzieckiej siatce potwierdziły odszyfrowane wiadomości Projektu Venona.

W 1948 roku Hiss i White stali się symbolami oraz uosobieniem komunistycznego zagrożenia w USA, utwierdzając społeczeństwo w przekonaniu o infiltracji rządu przez agentów. Później do listy szpiegów dołączył Klaus Fuchs, członek Projektu Manhattan, który przekazał informacje

z Los Alamos ZSRR (Haynes, Harvey, 1999, s. 304–307). W tym samym roku Julius i Ethel Rosenbergowie zostali aresztowani za przekazywanie ZSRR tajnych informacji o radarach, sonarach, silnikach odrzutowych i broni atomowej. Skazano ich na śmierć na podstawie ustawy Espionage Act z 1917 roku (ibidem, s. 295–303).

Dzięki FBI w 1949 roku na mocy ustawy Smitha aresztowano 55 liderów organizacji komunistycznych, z których 7 skazano. Przy dużym poparciu społecznym Hoover, zachęcony wyrokami, doprowadził do oskarżenia 132 członków CPUSA niższych rangą. Łącznie wydano około 200 aktów oskarżenia, co rozbiło struktury organizacji komunistycznych (Johnson, 1958, s. 469–480).

Maccartyzm lat 1950–1954:

Postrzeżenie zagrożenia komunistycznego i strachu opierało się na trzech filarach: infiltracji i szpiegostwie, działaniach wywrotowych oraz zagrożeniu wolności. Wykryci radzieccy agenci stworzyli wrażenie wszechogarniającej infiltracji. Powstała w ten sposób obawa przed infiltracją najwyższych stanowisk państwowych, mogących sabotować politykę USA i wspierać ZSRR.

Te czynniki, wraz z obrazem komunizmu znanym od pierwszej czerwonej paniki, wywoływały poczucie zagrożenia wolności, fundamentu amerykańskiego „mitu założycielskiego”. Wykorzystał je mało znany wcześniej polityk z Wisconsin, wynosząc swoją lokalną karierę na szczebel krajowy.

W 1950 roku Joseph McCarthy rozpoczął karierę od przemówienia, w którym ogłosił posiadanie listy 205 nazwisk z Departamentu Stanu. Mieli to być członkowie CPUSA, zakulisowo kształtujący politykę zagraniczną USA (Griffith, 1987, s. 50). Senator wielokrotnie powtarzał podobne oskarżenia, twierdząc, że komuniści infiltrowali administrację i armię, co przyniosło mu rozgłos. McCarthy odwoływał się m.in. do przypadków Fuchsa i Hissa (Debats, 2003, s. 94).

W odpowiedzi na oskarżenia McCarthy'ego powołano senacką podkomisję, Komisję Tydinga. Po przedstawieniu 110 spraw i oskarżeniu 9 osób, przewodniczący podkomisji, Millard Tydings, uznał dowody za kłamstwa i oszustwa (ibidem, s. 94).

Wybuch wojny w Korei w 1950 roku doprowadził do powstania antykomunistycznej legislacji. Internal Security Act, znana jako usta-

wa McCarrana, uchwalona we wrześniu 1950 roku, ustanawiała Radę Kontroli Organizacji Wywrotowych i wprowadzała klauzulę zatrzymania podejrzanych o działalność wywrotową. Truman zawetował ustawę, nazywając ją „największym zagrożeniem dla wolności słowa, prasy i zgromadzeń...” oraz „kpiną z Karty Praw” (Weto prezydenta Trumana wobec Internal Security Act of 1950, 23 września 1950 r.). Kongres jednak odrzucił weto, co pokazało poparcie dla legislacji antykomunistycznej.

Rozpowszechniały się zmiany w zasadach lojalności urzędników. Definicję klauzuli zwolnienia pracowników administracji zmieniono z „uzasadnionych podstaw” na „uzasadnione wątpliwości” co do lojalności (Schrecker, 2004, s. 1061). McCarthy zyskiwał rozgłos jako osoba walcząca z komunistyczną infiltracją. Demokraci, sprzeciwiający się McCarthy’emu i ustawie McCarrana, w wyborach w 1950 roku stracili 5 miejsc w Senacie i 28 w Izbie Reprezentantów. Jednym z nich był Millard Tydings, główny przeciwnik McCarthy’ego. Te wybory stworzyły wokół senatora z Wisconsin polityczną legendę. Jego retoryka była stosowana przez republikańskich kandydatów, a kwestia komunistycznego zagrożenia stała się jednym z najważniejszych tematów wyborów (Griffith, 1987, s. 123).

Udział McCarthy’ego w kampanii i jego popularność sprawiły, że jego pozycja wzrosła, dając początek nurtowi maccartyzmu. W 1951 roku wymienił z nazwiska kolejnych 26 pracowników Departamentu Stanu, oskarżając ich o działalność wywrotową. Na początku lat 50. ofiarami jego oskarżeń padło wielu urzędników, w tym Truman i George Marshall.

Do 1952 roku McCarthy prowadził liczne walki polityczne i był często cytowany przez prasę. W wyborach w 1952 roku czołowi przedstawiciele Partii Republikańskiej, w tym lider mniejszości w Izbie Reprezentantów Joseph Martin oraz przewodniczący Komitetu Krajowego Guy Gabrielson, poparli McCarthy’ego, chwając go za „ujawnianie infiltracji [...] w rządzie” (ibidem, s. 189). Kandydat na prezydenta Dwight Eisenhower, choć nie popierał senatora, nie sprzeciwił się publicznie, by nie zrazić wyborców wspierających działania antykomunistyczne (ibidem, s. 190). Wybory były sukcesem McCarthy’ego, który zwyciężył w swoim stanie. Dzięki jego wsparciu republikanie pokonali wielu demokratów. McCarthy osiągnął szczyt kariery i w nowym Kongresie został szefem Senackiej Komisji ds. Operacji Rządowych (CGO) oraz Stałej Podkomisji Śledczej (PSI) (ibidem, s. 202–210).

Zmiana administracji i większości w Kongresie z demokratycznej na republikańską nie osłabiła działań McCarthy'ego, który zainicjował setki przesłuchań, z czego część odbywała się publicznie (ibidem, s. 213). McCarthy sprzeciwiał się również nominatom Eisenhowera, w tym Charlesowi Bohlenowi (ibidem, s. 200–203). Bohlen, dyplomata, obecny w Jaltce z Rooseveltem, został przez McCarthy'ego powiązany ze „zdradą jałtańską” i obecnością tam Hissa.

Hoover na posiedzeniu komisji stwierdził, że „badanie spraw wywrotowców to praca wymagająca profesjonalizmu” (United States Congress, 1959). Rzeczywistość była jednak inna. Działania komisji charakteryzowały się pomówieniami, plotkami i słabym materiałem dowodowym. McCarthy często oskarżał homoseksualistów, doprowadzając do setek zwolnień. Twierdził, że są bardziej podatni na rekrutację przez komunistów z powodu „osobliwych zaburzeń psychicznych” (Adkins, 2016).

Lawendowa panika – fala masowych zwolnień i obawy przed udziałem osób homoseksualnych w komunistycznym spisku – sprawiła, że Eisenhower wydał rozporządzenie wykonawcze nr 10450, zakazujące homoseksualistom pracy w administracji federalnej. Na tej podstawie zwolniono ponad 5000 osób (Bérubé, 1990, s. 269).

Obawa przed komunistyczną infiltracją nabierała szerszego, mniej precyzyjnego znaczenia. Oskarżenia o działalność wywrotową stały się narzędziem w walce o kwestie obyczajowe i niezwiązane z bezpieczeństwem państwa. Maccartyzm zaczął być postrzegany jako ruch moralności. Wskazywały na to słowa Willama F. Buckley'a Jr., założyciela konserwatywnego czasopisma *National Review*: „Maccartyzm... jest ruchem, wokół którego ludzie dobrej woli i silnej moralności mogą zjednoczyć szeregi” (Coker, Buckley, 1955).

Upadek maccartyzmu

McCarthy, zauważając spadającą popularność, rozważał poszerzenie działań CGO i PSI o oszustwa podatkowe. Szukając sprawy, która mogłaby podratować jego słabnące wpływy, zaryzykował, oskarżając siły zbrojne. Śledztwa przed PSI, wszczęte pod koniec 1953 roku wobec Departamentu Obrony i Armii, okazały się bezowocne. Konflikt McCarthy'ego z wojskiem narastał, niepokojąc liderów Partii Republikańskiej. Eisenhower wystosował apel, namawiając senatora do zakończenia spo-

ru. McCarthy odpowiedział, że „konkretne osoby w armii awansują, ukrywają lub oddalają z honorami znanych komunistów” (Griffith, 1987, s. 249), nie zostawiając miejsca na kompromis.

W marcu 1954 roku opublikowano dowody przeciwko McCarthy'emu i jego współpracownikowi, Royowi Cohnowi, wskazujące na wywieranie przez nich nielegalnych nacisków na dowództwo oraz domaganie się preferencyjnego traktowania dla członka PSI – Gerarda D. Schine'a (Boston Public Library). McCarthy znalazł się w defensywie. Został odsunięty od przewodniczenia podkomisji prowadzącej dochodzenie w jego sprawie. Odpowiedział, uznając oskarżenia za zemstę za badanie komunistycznych wpływów w armii. Powołał się na rzekomy list Hoovera do Sekretarza Obrony, w którym szef FBI miał stwierdzić obecność wyrotowców w wojsku. Udowodniono jednak, że Hoover takiego listu nie napisał, co dodatkowo pogorszyło pozycję McCarthy'ego (National Affairs, 1954).

W czasie dochodzenia dyrektor personelu McCarthy'ego – Frank Carr – przyznał, że osoby bez poświadczeń bezpieczeństwa miały dostęp do tajnych dokumentów (Powers, 1999, s. 271). Nieprofesjonalność działań McCarthy'ego została uwidoczniła, co postawiło go w trudnej pozycji. Komisja uznała Cohna za odpowiedzialnego za nielegalne wywieranie wpływów, natomiast McCarthy został oczyszczony z zarzutów. Opinia publiczna jednak zwróciła się przeciwko niemu. W 1954 roku jego wskaźnik zaufania spadł z 50% popierających i 29% niepopierających do 34% popierających i 45% dezaprobujących (Fried, 1990, s. 138). 2 grudnia 1954 roku Senat zagłosował za potępieniem działań McCarthy'ego. Senatorzy unikali go i wychodzili z jego przemówień (Griffith, 1987, s. 318). 2 maja 1957 roku Joseph McCarthy zmarł z powodu alkoholizmu.

Idea antykomunistyczna nie zmarła z liderem maccartyzmu, choć straciła na znaczeniu. HCUA funkcjonowała do lat 70. XX wieku, ale jej wpływ i prestiż malały. W 1957 roku, gdy McCarthy został potępiony i zmarł, Sąd Najwyższy pod przewodnictwem Earla Warrena uznał skazanie na podstawie ustawy Smitha za niekonstytucyjne (Supreme Court of the United States (1957), Yates...). W kolejnym orzeczeniu ograniczono możliwości karania świadków odmawiających współpracy z HCUA (Supreme Court of the United States (1957), Watkins...).

W 1971 roku uchylono część zapisów ustawy McCarrana dotyczącej aresztowań, a rok później zaprzestano stosowania listy organizacji wyrotowych (United States Congress, 1971).

Podsumowanie

Druga czerwona panika i ruch antykomunistyczny w latach 40. i 50. XX wieku osiągnęły większy rozmiar i skalę niż czerwona panika z lat 1917–1920. Przez okres dzielący oba zjawiska, aby druga fala mogła powstać, musiało zajść wiele sprzyjających jej czynników. Czynniki wewnętrzne budowały fundamenty pod wydarzenia z przełomu lat 40. i 50. na przestrzeni poprzednich dekad, lecz były inne niż te, które doprowadziły do pierwszej czerwonej paniki.

Tabela 1

	Pierwsza czerwona panika (1917–1921)	Druga czerwona panika (lata 40. i 50. XX wieku)
Czynniki zewnętrzne:	<ul style="list-style-type: none"> – rewolucja październikowa; – rewolucje w państwach europejskich po I wojnie światowej 	<ul style="list-style-type: none"> – rywalizacja z ZSRR i początek zimnej wojny; – walka z ekspansją komunizmu na świecie – doktryna Trumana
Czynniki wewnętrzne:	<ul style="list-style-type: none"> – strach przed rewolucją komunistyczną; – działania terrorystyczne ze strony anarchistów; – zwalczanie nacechowanych socjalistycznie oraz komunistycznie związków zawodowych; – nastroje antyimigranckie 	<ul style="list-style-type: none"> – antykomunistyczny sojusz międzyinstytucjonalny HCUA i FBI; – znacząca ilość wykrytych szpiegów radzieckich, tworząca wrażenie wszechobecnej obecności komunistycznej; – rosnące obawy przed infiltracją rządu i działalnością wywrotową; – walka z komunizmem wewnątrz kraju, jako kolejny front zimnej wojny
Skutki:	<ul style="list-style-type: none"> – legislacja mająca na celu łatwiejsze aresztowania i walkę z anarchistami oraz sabotażystami; – ograniczenie praw obywatelskich i cenzura; – aresztowania osób podejrzanych o anarchizm i przygotowywanie rewolucji 	<ul style="list-style-type: none"> – legislacja mająca na celu walkę z zagrożeniem komunistycznym; – komisje śledcze szukające braku lojalności wśród członków administracji państwowej oraz szukające komunistycznych powiązań; – zwolnienia homoseksualistów oraz wielu osób niesłusznie pomówionych o brak lojalności; – liczne aresztowania i skazania na podstawie ustaw Smitha i McCarrana

J. E. Hoover – szef FBI – prowadził walkę z ideologią komunistyczną już od wczesnych lat pierwszej dekady XX wieku. Dzięki silnej, wykraczającej poza systemowe ramy, pozycji politycznej był jednym z kluczowych czynników budowania poczucia zagrożenia ze strony komunistów.

Postawa polityczna opozycji wobec Nowego Ładu, wykorzystująca rolę związków zawodowych w administracji F. D. Roosevelta, pomogła w budowaniu własnej pozycji i zawiązaniu nieformalnego sojuszu z Hooverem. Międzyinstytucjonalny sojusz HCUA i FBI, działający we wspólnym celu antykomunistycznym, stworzył silny polityczny ośrodek nacisku, któremu uległ prezydent Truman.

Rosnąca liczba wykrytych radzieckich szpiegów napędzała społeczny strach przed komunistycznym zagrożeniem, zwiększając popularność i wpływ instytucji walczących z komunizmem, w tym komisji McCarthy'ego.

Czynniki zewnętrzne rozwijające czerwoną panikę obejmowały zmieniającą się sytuację międzynarodową po II wojnie światowej. Pojawienie się nowego rywala – Związku Radzieckiego – sprawiło, że komunizm postrzegano nie tylko jako wewnętrzne zagrożenie (partie komunistyczne, związki zawodowe), lecz także zewnętrzne. Walka z komunistami w kraju stała się kolejnym frontem zimnej wojny.

W miarę rozwoju drugiej czerwonej paniki, poczucie zagrożenia stało się powszechne. Senator z Wisconsin, Joseph McCarthy, zdobył rozgłos dzięki „ujawnianiu komunistycznych szpiegów”. Stał się kluczową postacią ruchu antykomunistycznego. Dzięki swojej pozycji i wpływowi na wybory, antykomunizm zaczęto utożsamiać z jego osobą.

Popularność McCarthy'ego oraz prześladowania ze względu na rzekome komunistyczne powiązania osiągnęły szczyt w latach 1952–1954. Kolejne porażki polityczne i próby odzyskania pozycji sprawiły, że maccartyzm stał się ruchem konserwatystów skupionym na kwestiach moralności.

Nieprofesjonalne działania komisji McCarthy'ego przyczyniły się do spadku jego popularności i alienacji politycznej (Fried, 1990, s. 138). Potępienie przez Senat jeszcze bardziej osłabiło jego pozycję. Po śmierci senatora prześladowania urzędników i oskarżenia na tle ideologicznym znacznie się zmniejszyły, a ustawodawstwo z ery maccartyzmu stopniowo uchylano.

Obawa przed komunizmem wciąż istnieje w amerykańskim społeczeństwie, co widoczne jest we współczesnym dyskursie politycznym. Przykładem może być kampania w 2024 roku, gdy Donald Trump stwierdził: „Te wybory to nie wybór między Demokratami a Republikanami. To wybór między komunizmem a wolnością” (Roll Call, 2024). Badacze, tacy jak David Cole, wskazują, że legislacja epoki maccartyzmu wciąż wpływa na prawo. Według Cole'a ustawa Patriot Act z 2001 roku przy-

pomina ograniczenia wolności obywatelskich z czasów maccartyzmu, skupiając się jednak na terroryzmie zamiast komunizmie (Cole, 2001).

Bibliografia

- Adkins J. (2016), *These people are frightened to death: Congressional investigations and the Lavender Scare*, "Prologue Magazine", 48(2).
- Alexander A. (1955), *The President and the investigator: Roosevelt and Dies*, "The Antioch Review", 15(1), s. 106–117.
- American Heritage (2011), *The American Heritage dictionary of the English language*, Houghton Mifflin.
- Bérubé A. (1990), *Coming out under fire: The history of gay men and women in World War Two*, Free Press.
- Cambridge advanced learner's dictionary & thesaurus* (n.d.), Cambridge University Press.
- Carleton D. E. (1987), *McCarthyism was more than McCarthy: Documenting the Red Scare at the state and local level*, "The Midwestern Archivist", 12(1), s. 13–19.
- Central Intelligence Agency (1996), *Venona: Soviet espionage and the American response 1939–1957*.
- Chambers J. W. (1987), *To raise an army: The draft comes to modern America*, Free Press.
- Chambers W. (1952), *Witness*, Random House.
- Cole D. (2001), *National security state*, "The Nation".
- Commission on Protecting and Reducing Government Secrecy (1997), *Report of the Commission on Protecting and Reducing Government Secrecy*, U.S. Government Printing Office.
- Demm E. (2017), *Censorship*, "International Encyclopedia of the First World War", Freie Universität Berlin.
- Debats D. (2003), *Reflecting on newly available insights into Senator Joseph McCarthy's times and methods: Remembering institutions as well as individuals*, "Australasian Journal of American Studies", 22(2), s. 92–101.
- Executive Order 9835. (n.d.), Truman Library.
- Fried R. M. (1990), *Nightmare in Red: The McCarthy Era in Perspective*, Oxford University Press.
- Gibson J. L. (2008), *Intolerance and political repression in the United States: A half century after McCarthyism*, "American Political Science Review", 102(2), s. 243–261.
- Goldstein R. J. (2006), *Prelude to McCarthyism: The making of a blacklist*, "Prologue Magazine", 38(3).

- Griffith R. W. (1987), *The politics of fear: Joseph R. McCarthy and the Senate*, University of Massachusetts Press.
- Haynes J., Harvey K. (1999), *Venona: Decoding Soviet espionage in America*, Yale University Press.
- Heale M. J. (1990), *American anticommunism: Combating the enemy within, 1830–1970*, Johns Hopkins University Press.
- Historic Congressional Committee Hearings and Reports, *Army-McCarthy Hearings. (1953–1954)*, Boston Public Library.
- Internal Security Act of 1950 (1950), U.S. National Archives.
- Jensen R. B. (2023), *Anarchist violence in the United States: 1900 to the present*, “The Palgrave handbook of left-wing extremism”, vol. 2, Springer Nature Switzerland.
- Johnson C. O. (1958), *The status of freedom of expression under the Smith Act*, “The Western Political Quarterly”, 11(3), s. 469–480.
- Murray R. K. (1955), *Red Scare: A study in national hysteria, 1919–1920*, University of Minnesota Press.
- National Affairs (1954, May 17), *The Bogus Letter*, “Time”.
- Powers R. G. (1999), *Not without honor: The history of American anticommunism*, Yale University Press.
- Roll Call (2024), *Trump speech at political event on economy*, Potterville, Michigan.
- Schrecker E. (1998), *Many are the crimes: McCarthyism in America*, Princeton University Press.
- Schrecker E. (2002), *The age of McCarthyism: A brief history with documents*, Bedford/St. Martin’s.
- Schrecker E. (2004), *McCarthyism: Political repression and the fear of communism*, “Social Research”, 71(4), s. 1041–1086.
- Storrs L. (2015), *McCarthyism and the Second Red Scare*, “Oxford Research Encyclopedia of American History”.
- Supreme Court of the United States (1957), *Watkins v. United States*. Justia U.S. Supreme Court Center.
- Supreme Court of the United States (1957), *Yates v. United States*. Justia U.S. Supreme Court Center.
- The Morning Tulsa Daily World (1920), *Chronicling America: Historic American Newspapers*, Library of Congress.
- Theoharis A. G. (1999), *A lawless agency: The FBI and the Hollywood Ten*, “Rhetoric and Public Affairs”, 2(3), s. 415–430.
- U.S. National Archives and Records Administration (1947), Truman Doctrine speech.
- United States Congress (1917), *The Espionage Bill*. U.S. Government Printing Office.
- United States Congress (1940), *Alien Registration Act of 1940*. Office of the Law Revision Counsel of the United States House of Representatives.

- United States Congress (1971), *The Non-Detention Act*. U.S. Government Printing Office.
- United States. Congress. House (1959), *Fourth report by the Committee on Government Operations*, U.S. Government Printing Office.
- United States. Congress. House. Committee on Appropriations (1942), *Department of Justice Appropriation Bill for 1943: Hearings Before the Subcommittee of the Committee on Appropriations*.
- House of Representatives (1943), *Seventy-seventh Congress, Second Session, on the Department of Justice Appropriation Bill for 1943*, U.S. Government Printing Office.
- Underhill S. M. (2017), *Prisoner of context: The Truman Doctrine speech and J. Edgar Hoover's rhetorical realism*, "Rhetoric and Public Affairs", 20(3), s. 453–488.
- White G. E. (2004), *Alger Hiss's looking-glass wars: The covert life of a Soviet spy*, Oxford University Press.

The Red Scare and McCarthyism: A Study of Anti-Communism in American Political Discourse in the 1940s and 1950s

Summary

Red scare and the conservative political trend shaped by it had great effect both on American domestic policy and society. The rising anticommunist sentiment and fear of communist infiltration of federal government since early 40. led to social hysteria. In the midst of most intensive development of anticommunist policy, Senator Joseph McCarthy joined it and quickly became champion of efforts leading to exposing of alleged communist infiltrators. Although the anticommunist movement grew before his political debut, he intensified it to the levels previously unknown and fell together with the anticommunist movement later named by him.

Key words: Joseph McCarthy, Red Scare, McCarthyism, McCarthy Era

Informacja o autorze

Tymoteusz Taczała [tymtac@st.amu.edu.pl] – student II roku studiów licencjackich na kierunku stosunki międzynarodowe ze specjalizacją Dyplomacja i stosunki konsularne. Jego zainteresowania naukowe dotyczą historii politycznej i społecznej oraz polityki Stanów Zjednoczonych.